

Poslovni (biznis) inkubator-model bržeg razvoja socijalnog preduzetništva

Lazar Ožegović, Lazar Ožegovic Univerzitet "Privredna Akademija" Fakultet za inženjerski menadžment i Ekonomiju, 21000 Novi Sad, Republika Srbija, faks: 021 62468488, 063 500511; ozegovic.lazar@gmail.com

Sažetak

Osnivanje i funkcionisanje socijalnih poslovnih inkubatora u Srbiji trebalo bi da postane prioritet razvoja socijalnog preduzetništva i strategije privrednog razvoja Srbije, koji treba da stvori uslove za jačanje privrednih kapaciteta, unapređenje regionalne i međunarodne saradnje, kao i da postane nosilac ključnih komponenti nacionalnog inovacionog sistema. Opšte poznato je da privreda predstavlja osnov na čemu sve počiva (izgradnja infrastrukture, kultura, obrazovanje i zdravstvo) i zbog toga je neophodno što pre pronaći adekvatna rešenja za njen brži razvoj, a jedno od tih rešenja bi moglo biti upravo kroz podsticaj razvoja preduzetničke kulture, koju bi trebalo obogatiti novim modelima preduzetničke organizacije a jedan od tih modela je i socijalni poslovni inkubatori koji bi se osnivali uz maksimalnu podršku lokalnih zajednica, države, privrednih subjekata i nevladinih organizacija. Iz gore navedenog se može zaključiti da je cilj ovog rada, pored osvrta na značaj formiranja biznis inkubatora u svetu, bližem okruženju i kod nas, da istakne potrebu za osnivanjem što većeg broja socijalnih biznis inkubatora kao rešenja za rešavanje mnogobrojnih socijalnih problema u društvu kao i modela preduzetničke organizacije koji će uticati na ublažavanje posledica ekonomske krize koja je još u velikoj meri prisutna na našim prostorima.

Ključne reči: *inkubator, socijalni, preduzetništvo*

1. Uvod

Realizacija projekata vezanih za preduzetničke organizacije dosta je složen posao koji zahteva primenjivu ideju za novi biznis, obezbeđenje potrebnih resursa, obezbeđenje izvora finansiranja kao i edukaciju preduzetnika, što u suštini predstavlja veliki rizik. Kao posledica nedostatka izvora finansiranja, velikog rizika i tradicionalno neinovativne klima i kulture, kod nas još uvek nije izražena tendencija osnivanja preduzetničkih organizacija. Jedan od načina za podsticanje razvoja socijalnog preduzetništva i privrednog razvoja naše zemlje je osnivanje što većeg broja socijalnih preduzetničkih inkubatora uz podršku institucija vlasti kao i nevladinih organizacija.

Istraživanja koja su do sada vršena a odnose se na razvoj socijalnog preduzetništva u Srbiji, pokazala su da još uvek nije nađeno adekvatno rešenje za brži socijalni i ekonomski razvoj. Rešenje ovog problema treba tražiti i sagledati u inoviranju razvoja socijalnog preduzetništva i privrede putem poslovnih inkubatora kao modela. Odgovarajućim proučavanjem, na odabranom uzorku potrebno je postaviti model koji će predstavljati potrebnu strategiju socijalnog preduzetništva, kako kod institucija države (republičkih i lokalnih), privrednih subjekata, samostalnih preduzetnika, nevladinih organizacija, tako i u oblasti zakonodavstva koje uređuje ovu oblast.

Strategija ovakvih inkubatora je usmerena na razvijanje kreativnosti, edukaciji, na kombinovanje i razvijanje talenata, tehnologije, kapitala, kao bitnih činioca za uspešno osnivanje novog socijalnog preduzeća. Ovako modelovani inkubatori trebali bi da učestvuju sa preduzetnikom kako po-

jedincem tako i preduzetničkim grupama sve do komercijalizacije njihove poslovne zamisli i to do trenutka kada novo socijalno preduzeće postigne poverenje kod svojih poslovnih partnera i počne da deluje potpuno samostalno. Uloga tako koncipiranih poslovnih inkubatora u podsticanju socijalnog razvoja je neophodna i značajna nebitno kojom se delatošću bavi.

U razvoju tržišnih privreda u kojima je poslovni inkubator prihvaćen kao jedan od načina za podsticanje socijalnog preduzetništva i njegovog razvoja, napravljen je veoma značajan iskorak u održivom razvoju.

2. Socijalna ekonomija

Socijalna ekonomija preduzeća i organizacije su ekonomski i društveni akteri prisutni u svim sektorima društva, koji su formirani u cilju zadovoljavanja potreba građana. Najveći doprinosi tu-maćenju i promociji socijalne ekonomije u novije vreme pripisuje se EMES (istraživačkoj mreži koja je formirana u okviru zemalja Evropske unije 1996.godine). Prema rezultatima komparativnih istraživanja inovativnih oblika zapošljavanja koji su u toku u Evropi je do sada registrovano preko 40 različitih oblika udruživanja koji bi se mogli svrstati u aktere socijalne ekonomije, dok su najviše zastupljeni oblici alternativne ekonomije - socijalna preduzeća i socijalne kooperative. Socijalne ekonomije preduzeća i organizacije koje su naročito aktivne u sledećim oblastima: socijalna bezbednost, socijalna i zdravstvena usluga, osiguranja, bankarskih usluga, lokalne usluge, obrazovanje, obuka i istraživanje, društvene turizam, energetika, potrošačkih usluga, industrijske i poljoprivredne proizvodnje, rukotvorina, zgrada, stambena sredina i kooperativna stambena, povezan rad, kao i u oblasti kulture, sporta i rekreativne aktivnosti. Socijalne organizacije su sastavni deo evropskog socijalnog modela i igraju važnu ulogu u okviru ciljeva evropske politike, posebno za zapošljavanje, socijalna kohezija, preduzetničkog duha, upravljanja, lokalni razvoj itd. Socijalna ekonomija stvara nove poslove i ima kapacitet da se suoče sa izazovima današnjice, ne samo kroz radno-intenzivne proizvodnje, ali i kroz nove tehnologije. Ona takođe doprinosi socijalnoj integraciji ugroženih sektora društva. Povezivanjem ekonomske aspekte sa socijalnim aspektima, uspostavljanjem partnerstva sa javnim sektorom i privatnim preduzećima i sindikatima u cilju razvoja područja, čineći ih još kohezivni, Socijalna ekonomija pomaže preduzećima da dobiju lokalnu uporište u globalizovanoj ekonomiji.

Koncept razvoja socijalne ekonomije, podrazumijeva pluralizam različitih organizacija trećega sektora, i zavisno od tradicije, imaju različitu ulogu u evropskim zemljama. Socijalna ekonomija kao važan razvojni činioac na dnevnom je redu različitih tela EU, a projekti ovih organizacija mogu računati na veliku finansijsku pomoć. Socijalna ekonomija naglašava "drugačiji pristup preduzetništva", zasnovan na sledećim zajedničkim karakteristikama i vrednostima:

- Primat pojedinca i socijalnih ciljeva u kapitalu
- Odbrana i realizacija principa solidarnosti i odgovornosti
- Spoj interesa članica korisnika i opšteg interesa
- Demokratska kontrola od strane članova, dobrovoljno i otvoreno članstvo, upravljanje samostalnost i nezavisnost u odnosu na vlasti, viškovi su prvenstveno namenjeni za projekte održivog razvoja, za članice usluga interesa i za opšti interes.

3. Kriterijumi za klasifikaciju socijalnog preduzetništva(emes)

Svetska ekonomija se sve više oslanja na tehnološke inovacije kao pokretač razvoja. Razvojni modeli sugerišu poslovno-tehnološki inkubator kao jednu od najuspešnijih metoda za podršku inovacijama i pretvaranje inovacija u praktičnu tehnologiju.

3.1. Ekonomski kriterijumi

- Kontinuirana aktivnost na proizvodnji robe i/ili usluga
- Visok nivo autonomije od javnog sektora i donacija
- Značajan nivo ekonomskog rizika
- Minimalna količina plaćenog rada

3.2. Socijalni kriterijumi

- Jasan cilj za zajednicu
- Inicijativa pokrenuta od strane grupe građana
- Moć donošenja odluke nije zasnovana na vlasništvu kapitala
- Participativna priroda
- Ograničena raspodela profita

4. Koncept društvene kohezija danas

Socijalna kohezija predstavlja sposobnost društva da obezbedi korist svim svojim članovima društva uz maksimalno smanjivanje razlika i izbegavanje marginalizacije u društvu. Koncept društvene kohezije kao jedan ciljeva evropskog socijalnog projekta baziran je na analizi više različitih istraživačkih pristupa, sumiranih u dokumentima EU. Postoje dve osnovne dimenzije socijalne kohezije:

- *Prva* dimenzija je redukcija socijalnih razlika i unapređenje kvaliteta života, odnosno, smanjenje socijalne isključenosti.
- *Druga* dimenzija socijalne kohezije je jačanje socijalnih relacija, interakcija i veza u društvu što ustvari predstavlja tzv. socijalni kapital konkretnog društva.

U procesu pripremanja EU ka usvojenom sistemu socijalnog izveštavanja i merenja socijalnog blagostanja, date su jasne, konkretne preporuke da do određenog stepena, ove dve osnovne dimenzije društvene kohezije treba posmatrati nezavisno i odvojeno jednu od druge. Koncept socijalnog kapitala ili interakcija u društvu podrazumeva tri nivoa manifestacije (CIRIEC):

- nivo interpersonalnih odnosa (porodica, prijatelji, susedi)
- nivo udruženja i organizacija: klubovi, firme, političke partije
- makro nivo socijalnih institucija

5. Socijalno preduzetništvo danas

Socijalno preduzetništvo danas zapošljava oko 40 miliona ljudi u svetu. Preko 200 miliona volontera angažovano je u realizaciji socijalnog preduzetništva u svetu. Oko 30 Svetskih Univerziteta u svojim programima imaju socijalno preduzetništvo: Kolumbija, Harvard, Stanford, Oksford (Stefan Immerfall, 1999). Svakodnevno se susrećemo sa terminologijom „socijalnog preduzetništva“. To je model razvoja privrede veoma pogodan vremenu u kojem živimo.

Socijalno preduzetništvo danas obuhvata različite modele koje sprovode razni subjekti (u okviru državnog, privatnog i neprofitnog sektora), pri čemu se pokušavaju ostvariti socijalni, ekonomski i ekološki ciljevi. Za razliku od tradicionalnog i korporativnog preduzetništva, čiji su prioritetni ciljevi fokusirani na postizanje i uvećanje profita, aktivnosti socijalnog preduzetništva uvek su usmerene na stvaranje društveno korisnih vrednosti.

6. Modeli socijalnog preduzetništva u EU

Evropska komisija definiše poslovni inkubator kao mesto gde su novoosnovane firme skoncentrisane na ograničenom prostoru. Njegov cilj je da poveća šanse za rast ovih firmi, kao i da poveća broj firmi koje opstaju tako što će im obezbediti jedan model-objekat, sa uobičajenim pomagalicama (faks, računari i dr.) kao usluge menadžerske i podrške druge vrste. Glavni akcenat je na lokalnom razvoju i kreiranju radnih mesta. Orijentacija na tehnologiju je često od marginalnog značaja (Edit Lukacs, 2005).

U svetu postoji mnogo različitih modela socijalnih organizacija, u zavisnosti od lokalnih uslova, razvijali su se i modeli. Modeli socijalnog preduzetništva u EU su:

- Socijalne zadruge
- Organizacije civilnog društva
- Fondacije
- Socijalne poslovne organizacije

Danas u EU ima oko 2 miliona socijalnih poslovnih organizacija ili oko 10% od ukupnog broja. One zapošljavaju oko 11 miliona ljudi ili 6% od ukupnog broja zaposlenih (Charles Leadbeater, 1997.).

7. Modeli socijalnog preduzetništva u Srbiji

Problemi sa kojima se suočavaju socijalna preduzeća u Srbiji tema su mnogih istraživanja i analiza. Socijalno preduzeće predstavlja novi model smanjenja siromaštva i stvaranja novih radnih mesta". Po EMES-u, civilno društvo u Srbiji ima ograničeni, ali stabilni potencijal za razvoj aktivnosti socijalnih preduzeća. U Srbiji je u 2008. godini broj socijalnih organizacija je iznosio 1160 a njihova struktura je bila (Dr Slobodan Cvejić, dr Marija Babović i Olivera Vuković, 2007):

- 162 NVO
- 898 socijalnih zadruga
- 24 zavisne spin-off organizacije
- 55 socijalne organizacije za lica sa invaliditetom
- 6 poslovnih inkubatora
- 13 organizacija za razvoj malih i srednjih preduzeća
- 2 organizacije drugog oblika

Socijalna preduzeća (SP) mogu biti različita po organizaciji i strukturi, ali sva imaju vrlo jasnu socijalnu i javnu svrhu, ostvareni profit reinvestiraju i neprofitna su, a koriste se preduzetništvom radi ostvarivanja svog socijalnog cilja.

8. Poslovni inkubatori-model socijalnog preduzetništva

Poslovni inkubator predstavlja element socijalne preduzetničke infrastrukture. Poslovni inkubator pruža mogućnost malim i srednjim preduzećima (MSP) da posluju na jednom mestu i kori-

ste zajednički prostor na sasvim novi način. Poslovni inkubatori se instaliraju na način kako bi zadovoljili potrebe lokalne zajednice, a model njihovog delovanja je najefikasniji kada je u pitanju opstanak poslovne organizacije. Nosioци instaliranja inkubatora su sve više univerziteti čiji je cilj da podstaknu i na vrlo konkretan način pokažu logistiku u osnivanju i razvoju spin-off i spin-out kompanija.

9.1. Značaj socijalnih inkubatora

Značaj socijalnog preduzetništva shvatile su zemlje u razvoju i zemlje u tranziciji, tako da one u novije vreme u prvi plan ističu potrebu za primenom socijalnog preduzetništva. Ove zemlje koriste uglavnom iskustva razvijenih zemalja, u čemu ih pomažu institucije vlasti, institucije civilnog društva i nevladine organizacije. Mnoge od ovih institucija su novina u privredama u tranziciji, i nedostaju im preduzetničke veštine, a potrebni su im ljudski i finansijski resursi da bi bile efikasne. Među tim institucijama podrške veoma značajnu ulogu imaju socijalni preduzetnički inkubatori, inovativni centri, industrijski parkovi, tehnoparkovi i sl. za ohrabrivanje malih preduzeća i pružanja podrške preduzetnicima za opstanak u toku početnog perioda rada, kada su najranjivija.

Kao model za razvoj socijalnog preduzetništva, preduzetnički (poslovni) inkubatori predstavljaju bitan činioc razvoja privrede.

Ako su nam prisutne činjenice da najveći socijalnih organizacija dožive svoj krah u prvoj godini poslovanja, onda nam se nameće logičan zaključak da je inkubator najbolji model socijalnog preduzetništva.

9.2. Usluge koje treba da pruži socijalni preduzetnički inkubator u Srbiji

Različite vrste inkubatora pružaju različite usluge, u zavisnosti od potreba i problema sa kojima se suočavaju kako na republičkom tako i na lokalnom nivou. Bitan element je obezbeđenje pozitivnog okruženja u kojem socijalna preduzeća mogu brzo započeti i razvijati svoje poslovanje. Ovo će se postići tako što će se pružiti podrška kada je u pitanju:

- zakup prostora pod povoljnim uslovima za preduzetnike početnike
- logistika u vođenju posla korisnicima inkubatora
- zajedničko vođenje administracije za korisnike inkubatora
- zakup prostora pod parolom „lako unutra još lakše napolje“
- pomoć u dobijanju finansijskih sredstava za poslovanje
- stvaranje mogućnosti povezivanja biznisa
- mentorstvo zajednice (opštine, pokrajine, republike)

Poslovni Inkubator motiviše poslovne organizacije da što pre postanu samostalne i da napuste isti kad:

- imaju formiran menadžment organizacije
- su obezbedile siguran izvor finansiranja
- im proizvod ili usluga obezbeđuju stvaranje profita

Savremena poslovna inkubacija nudi veliki izbor kako strateških tako i operativnih usluga i za sve korisnike koje su fokusirane na pružanju pomoći preduzetnicima da započnu i/ili razviju tehnološki zasnovana preduzeća.

Zaključak:

Poslovni inkubatori su model socijalnih organizacija o kojima se u Srbiji još uvek malo govori. Jedna od osnovnih ciljnih grupa razvoja socijalnog preduzetništva na lokalnom nivou su socijalne organizacije tipa poslovnih inkubatoru. Ovim modelom socijalne organizacije smanjuje se broj propadanja socijalnih organizacija u prvim fazama njihovog postojanja.

Socijalni preduzetnički inkubatori treba da preduzetnicima i građanima omoguće organizovan pristup uslugama edukacije i savetima u korišćenju kapaciteta omogući opstanak na tržištu.

Poslovna inkubacija je ekonomski razvojni model u različitim formama vlasništva instaliran da pomogne nosiocima socijalnih i privrednih aktivnosti da ubrzaju svoj razvoj i uspeh.

Uloga socijalnih preduzetničkih inkubatora još uvek nije zaživela na teritoriji Srbije, i ako je prisutan veliki broj preduzetničkih (poslovnih) inkubatora, koji se bave raznim delatnostima.

Uvođenjem ovakvih socijalnih preduzetničkih inkubatora rešili bi se socijalni problemi u društvu i unapredio bi se razvoj lokalnih zajednica.

Primenom ovakvih modela preduzetničkih inkubatora rešili bi se problemi kako u poljoprivredi tako i u drugim granama privrede u Srbiji.

Business (business) incubator model-faster development of social entrepreneurship

Abstract

The establishment and functioning of social business incubators in Serbia should become a priority for the development of social entrepreneurship and economic development strategy of Serbia, which should create conditions for strengthening economic capacities, promoting regional and international cooperation, and to become the holder of the key components of national innovation system. It is generally known that the economy predstavlja foundation on which everything rests (construction, culture, education and health) and therefore it is necessary as soon as possible to find adequate solutions for its faster development, and one of those solutions might be just the boost the development of entrepreneurial culture, which should be enriched with new models of entrepreneurial organizations and one of these models is the social and business incubators that would be formed with a maximum support of local communities, government, businesses and NGOs. From the above it can be concluded the aim of this work, in addition to addressing the importance of establishing a business incubator in the world, the immediate neighborhood and in our country, to highlight the need for the establishment of a large number of social business incubator as nogo-milanih solutions to address social problems in society as well as models of entrepreneurial organization that will affect the mitigation of the economic crisis that is still very much present in our region.

Key words: *incubator, social, entrepreneurship*

Literatura

1. Socijalno preduzetnistvo(modeli, komparativna praksa i pravni okvir socijalnog preduzetništva u Srbiji), tipologija socijalnih preduzeća po EMES-u («emergence of social enterprises in Europe») 2011, str. 17
2. CIRIEC (International Centre of Research and Information on the Public, Social and Cooperative Economy) Međunarodni centar za istraživanje i informacije o javnoj, socijalnoj i zadružnoj ekonomiji 2007
3. Praćenje društvene isključenosti u Srbiji, 2008. god. str. 3, Immerfall, Socijalni kapital Nemačke, 1999. g
4. Edit Lukacs, The economic role of SMEs in world economy, especially in Europe, Institute of business sciences, University of Miskolc, 2005.
5. Charles Leadbeater, Rast socijalnog preduzetništva, 1997. g.
6. Dr Slobodan Cvejić, dr Marija Babović i Olivera Vuković, Mapiranje socijalnih preduzeća u Srbiji, 2008. g. str. 32.